

A szlengtől a szlengbeszédig Egy tizenévesek beszédén alapuló leírás

1. Bevezetés

A „The Mirror” 1997 július 18-i számában JOE BUTLER „Mind your slanguage. Kids reveal their new lingo” [Vigyázz a szlengbeszédre! Bepillantás a mai fiatalok nyelvhasználatába] című cikkében az angol tizenévesek legújabb szlengkifejezéseit mutatja be. A szerző olyan szavakat említ, mint *bonkers* ’jó, érdekes; bulis’, *chonged* ’nagyon fáradt; hullá’, *eggy* ’ideges, ingerült; zaccos’, *sconned* ’ittas, spicces’, *snash* ’pénz; lé’ és *skank* ’gyenge minőségű, vacak’, mégpedig a Dillons könyvkereskedés és az Oxford szótárak munkatársai által nyolcszáz 11 és 18 év közötti fiú és lány nyelvhasználatáról készített felmérés anyagára támaszkodva. Amit én különösen érdekesnek találtam — bár igazából a legkevésbé sem meglepőnek —, hogy a *bonkers* ’bulis’ kivételével a cikkben megemlített szlengszavak egyike sem szerepel (vagy legalábbis nem szlengszóként) a londoni tizenévesek beszédéből készített anyagban, amelyet pedig alig négy évvel ezelőtt gyűjtöttek. Ez a tény pedig egyértelműen megmutatja, hogy új szlengszavak bármikor „felüthetik fejüket”, különösen tizenévesek beszédében, azon belül pedig még inkább nagyvárosi tinédzserek körében.

Írásomban a „Mi a szleng?” kérdés megválaszolására a tizenévesek nyelvhasználatából kiindulva, mégpedig egészen pontosan a „The Bergen Corpus of London Teenage Talk” [Londoni tizenévesek beszédének bergeni gyűjteménye] (COLT)¹ alapján teszek kísérletet. A COLT félmillió szavas, 1993-ban gyűjtött korpusz, amely 13–17 év közötti, különböző társadalmi háttérrel rendelkező és különböző iskolakerületekhez tartozó londoni fiúk és lányok spontán beszélgetéseinek titkos felvételeiből áll. A felvételek készítői maguk is diákok (ők voltak az ún. „beépített emberek”), akiket egy kis Sony walkmannel és kabáthajtókájukra tűzött mikrofonnal szereltek fel. A beszélgetések különböző helyszíneken játszódtak le, a legtöbb esetben az iskolában (pl. a tanteremben, az iskolaudvaron, a gyülekező- vagy a tanulószobában) vagy a lakóhelyen (a tévésobában, a ház előtt).

Dolgozatomban akkor soroltam egy szót vagy kifejezést a szleng kategóriába, ha azt a „The Oxford Dictionary of Modern Slang” [Az Oxford Kiadó modern

¹ A COLT gyűjtését a Norvég Kutatótanács, a Meltzer Alapítvány és a Bergeni Egyetem Bölcsészettudományi Kara finanszírozta.

szlengszótára] (1992) és a „Longman Dictionary of Contemporary English” [A Longman Kiadó mai angol szótára] (1987) szlengként jelöli. AYTO és SIMPSON, a „The Oxford Dictionary of Modern Slang” szerkesztői az „Oxford English Dictionary”-re [Az Oxford Kiadó angolszótára] (1989. XV, 651) hivatkozva azt állítják, hogy a szleng magában foglalja mind az „alvilág” (utcai bandák, kábító-szer-kereskedők), mind „egy-egy bizonyos hivatás vagy foglalkozás” speciális szókincsét, mind pedig a társalgási nyelvnek a „standard művelt beszéd alatti rétegét”, amely „újonnan keletkezett szavakból vagy korábban már használt, de az adott esetben valamilyen új, speciális értelemben használt szavakból áll” (AYTO–SIMPSON 1992: V). A „Longman Dictionary of Contemporary English” a következő szlengdefinícióval szolgál: [a szleng] „igen informális nyelvhasználat, amely új és időnként udvariatlan szavakat és jelentéseket tartalmaz, és amely gyakran bizonyos csoportokra jellemző, komoly beszédben vagy írásban pedig nem használatos” (1987: 987).

Mindannyian tudatában vagyunk annak, hogy a tizenévesek nyelvhasználata nagymértékben különbözik a felnőttekétől, és — amint jelen írásban be is fogom mutatni — nem könnyű meghúzni a határvonalat a ’tisztá szleng’ és a ’szlenges nyelv’ között.

2. Amit eddig általában a szlengről mondtak

A szleng „híres” arról, hogy nehéz definiálni. E tény okozza azt is, hogy folyton változik azon szavak és kifejezések köre, amelyeket az irodalom a szlenghez sorol. Nemcsak a szleng fogalmának jelentésével kapcsolatban oszlanak meg azonban a vélemények, hanem magával a *szleng* szó eredetével kapcsolatban is.

2.1. A szleng szóról

A *szleng* szó eredete a legtöbb nyelvész és szótárszerkesztő szerint „bizonytalan” vagy „ismeretlen”. Jelentős kivételt képvisel SKEAT, az „A Concise Etymological Dictionary of the English Language” [Az angol nyelv etimológiai kézikönyvtára] szerkesztője (1965: 490), aki azt állítja, hogy a *szleng* (angolul *slang*, ’vulgáris nyelv’) skandináv eredetű és az izlandi *slyngva* ’elhajít’ szóból származik, amit pedig a norvég *slengja* ’állkapcsát mozgatja’ és a szintén norvég *slengjeord* ’szlengszó’ szóval hoznak kapcsolatba, amelyet sértő szavak jelölésére használtak. Hasonló vonalat követ PARTRIDGE (1970: 2) is, akit EBLE idéz „Slang and sociability: in-group language among college students” [Szleng és társadalmi beilleszkedés. Egyetemi hallgatók csoportnyelve] c. könyvében (1996: 11), amikor azt állítja, hogy az angol *slang* és a skandináv *sling* szavak között megfigyelhető bizonyos hasonlóságok arra utalnak, hogy e szavak közös germán töből alakultak ki.

Az egyik általam felhasznált svéd nagylexikon, a „Bonniers Stora Lexikon” ezzel szemben azt állítja, hogy a svéd *slang* szó az angol *slang*-ből származik, és

eredete ismeretlen (1996. XII, 91). Ugyanezt a véleményt képviseli a Svédországban nemrégiben kiadott „Nationalencyklopedin” [Nemzeti enciklopédia] (XVI, 614) is: eszerint a skandináv országokban a 19. század közepéig ismeretlen volt a *slang* szó. Ami pedig az angol nyelvet illeti, az „Oxford English Dictionary” a szó első megjelenését 1756-ra teszi, tulajdonképpen eredetéről pedig azt állítja, hogy „nem ismeretes” (1989. X, 651).

Ez utóbbi források szerint tehát a *szleng* szó eredetét még mindig homály fedi.

2.2 A szleng fogalma

Kezdetben a 'szleng' fogalom jelentése és tartalma sokkal világosabb volt. Eredetileg „a brit bűnözők használták saját speciális nyelvük megnevezésére” (ANDERSSON–TRUDGILL 1990: 77). Később a „a szleng fogalma fokozatosan átalakult, és más, mind magas, mind alacsony szubkultúrák beszédének megjelenésére szolgált” (ALLEN 1998: 878), míg ma már nem találunk világos szlengdefinícióra sem szótárakban, sem enciklopédiákban, sem pedig az irodalomban.

A legkifejezőbb és legszínesebb szlengdefiníciók közé tartozik AYTO–SIMPSON szerzőpárosé a „The Oxford Dictionary of Modern Slang”-ben, akik az angol szlenget a következőképpen jellemzik: „az angol nyelv feltűrt ingujjal, rendetlenül lobogó inggel és sáros cipővel” (i. m. V). A „Concise Encyclopedia of Pragmatics” [A pragmatika enciklopédiájá]-ban ALLEN (1998: 879) rámutat a szleng létének bizonytalanságára. A következőképpen ír róla: „szókincse átmeneti állapotban van (...) amely a standard nyelvhasználat általi elfogadásra vagy visszautasításra várakozik”. EBLE ezzel szemben a szleng társadalmi jellegét hangsúlyozza: „A szleng társalgási nyelvi szavak és kifejezések folyton változó csoportja, amelyeket a beszélők társadalmi önazonosságuk, illetve a csoportkohézió megalapozására vagy megerősítésére, vagy egy társadalmi divatáramlattal való azonosulásuk kifejezésére használnak” (1996: 11)

Egyes nyelvészek és szótárszerkesztők meglehetősen felületes szlengdefinícióval szolgálnak. A svéd „Nationalencyklopedin” szerint például a szleng a kötetlentől a vulgárisig terjed, ezeket pontosan elkülöníteni azonban nem lehet, mert mindez teljesen attitűdfüggő (1996. XVI, 614). Hasonlóképpen vélekednek QUIRK és szerzőtársai (1985: 23) az „A Comprehensive Grammar of the English Language” [Az angol nyelv átfogó nyelvtana] című művükben, amikor a szlenget „Attitűdök szerinti nyelvváltozatok” címszó alatt tárgyalják. Mások, mint például DUMAS és LIGHTER (1978: 11–6; idézi EBLE 1996: 11), óvakodnak attól, hogy új definícióval szolgáljanak, helyette inkább a szleng ismertetőjegyeit említik, mint például hogy „Jelenléte szembetűnően csökkenti — legalábbis pillanatnyilag — a formális vagy komoly beszéd vagy írásmű méltóságteljeségét” és hogy a „jól ismert konvencionális szinonima helyett használják”, megint

mások pedig azáltal jellemzik a szlenget, hogy elmondják, mi számít szlengnek és mi nem (pl. ANDERSSON–TRUDGILL 1990: 69 kk.).

A nyelvészek és a szótárszerkesztők egyaránt egyetértenek abban, hogy a szleng rövid életű, csoporthoz kötődő, folyton változó bizalmas nyelvhasználat, amely a stilisztikailag semleges nyelv szintje alá sorolható be. Kreatívnek és innovatívnak, gyakran játékosnak és metaforikusnak is nevezik (pl. Oxford English Dictionary XIV, 651; ANDERSSON–TRUDGILL 1990; EBLE 1996; KOTSINAS 1996; ALLEN 1998). Mi több, általános az a vélekedés is, miszerint a szleng elsősorban tizenévesek beszédében jelenik meg, néhány forrás szerint pedig különösen jellemző fiúk körében (pl. Svensk Uppslagsbok [Svéd lexikon] XXVI, 642; ALLEN 1998: 881 kk.), valamint hogy nagyvárosokban alakul ki, és onnan terjed el egyéb helyeken is (pl. ANDERSSON–TRUDGILL 1990: 78; ALLEN 1998: 880).

Általában arra is rámutatnak, hogy a szleng a szókincsét érinti, nyelvtani szerkezeteket azonban nem. Ezzel kapcsolatban azonban ANDERSSON és TRUDGILL megjegyzik — anélkül azonban, hogy példákat említenének —, hogy csupán maroknyi olyan jegyet találunk, amelyek kizárólag a szlenget jellemzik. EBLE (1996: 22) — MUNRÓT (1990: 13) idézve — a következő, amerikai tinédzserek körében megfigyelt példát hozza a „szleng mondatszerkesztésre”, amit a határozott névelő szokásostól eltérő használata jellemez: „Susan set me up with her big brother. She’s *the* homie” [Susan összehozott a bátyjával. (Susan) olyan egy (tkp. *a*) kerítőnő]. A többi nyelvészszel szemben EBLE (1996: 22) hangsúlyozza a testbeszéd és a hangok fontosságát is, valamint a hangmagasság, a hangsúly és a szünetek jelentőségét, amelyek nélkül egyes szavak egyáltalán nem hordoznának szlengjelentést.

A nyelvészek véleménye eltérő azzal kapcsolatban, hogy a tolvajnyelv, a zsargon és a káromkodás egyáltalán a szlenghez sorolandó-e. EBLE például kizárja mind a tolvajnyelvet, bár az számos elemmel járult hozzá a szlengszókincshez (1990: 19–21), mind a zsargont, amelyet saját külön terminológiával rendelkező speciális szakmai nyelvnek tart. ANDERSSON és TRUDGILL pedig mindhármat kizárja: a tolvajnyelvet és zsargont (1990: 77–8) azért, mert speciális szókincsből áll, a káromkodást pedig azért, mert az — a szlenggel ellentétben — „mindig valamiféle tabukkal kapcsolatos” (1990: 74). Ezzel szemben a „Chambers Concise 20th Century Dictionary” [A Chambers Kiadó 20. századi szótára] a szlenget „bármely réteg, szakma vagy csoportosulás zsargonjaként” határozza meg (1985: 935), az „Oxford English Dictionary”-ben pedig azt találjuk, hogy a szleng „egy bizonyos réteg vagy időszak tolvajnyelve vagy zsargonja”, illetve a szleng „sértésekre” és „pimaszságra” is vonatkozhat (1989: 651).

A szlengről általában azt mondják, hogy rövid életű. Ez természetesen nem igaz minden szlengszóra, hiszen néhányat nagyon régen alkottak, és a mai napig szlengnek nevezzük őket. Ilyen, tizenévesek által még mindig használt szó pél-

dául a *bogs* 'WC; klotyó', amelyet a „The Oxford Dictionary of Modern Slang” 1789-re tesz, *doss* 'aludni; szunyálni' 1785-ös dátummal, a *fucker* 'baszó' sértő kifejezés 1598-as, a *grub* 'étel; kaja' pedig 1659-es időponttal szerepel. Fontos azonban megjegyezni, hogy ezek a dátumok az írásos előfordulásra vonatkoznak, ami egészen biztosan azt jelenti, hogy ezek a szavak a beszélt nyelvben már jóval hamarabb megjelentek. Más régi szlengszavak reménytelenül idejétmúlt-nak tűnnének, ha valaki ma kiejtené őket a száján. Megint más szavak pedig, amelyet eredetileg szlengnek tartottak, a standard részévé váltak, de továbbra is az informális kategóriába tartoznak. Ilyenek például a *super* 'csodálatos; szuper' és *telly* 'televízió' „lerövidített” szavak, hogy csak két példát említsünk.

2.3 Miért használjuk a szlenget?

A szlenghez gyakran meghatározott céllal folyamodnak használói. Ennek egyik oka lehet egy csoporthoz való tartozás vagy irányzathoz való csatlakozás kifejezésének vágya, vagy éppen hogy a kívülállókat kívülrekesszék (ANDERSON–TRUDGILL 1990: 79). ALLEN erősen hangsúlyozza (1998: 878), hogy a szleng inkább szociológiai, semmint pusztán nyelvi jelenség, amely társadalmi különbségek jelölésére szolgál. Mint fent már említettük, hasonló vonalat követ EBLE is, amikor azt állítja, hogy a szlenget beszélői egy csoporthoz vagy irányzathoz való tartozásuk létrehozására vagy annak megerősítésére használják.

A svéd „Nationalencyklopedin”-ben képviselt álláspont szerint a szlengkifejezések alkalmazásánál egyfajta „fordított presztízsré” való törekvéstről van szó, azaz keménységen, erőn (sőt bűnözésen) alapuló presztízsről. Sőt mi több, a szleng funkciójának tartják továbbá a szituáció stílusrétegét jelölni, a megfelelő elemeket kihangsúlyozni, a hallgatót megbotránkoztatni, enyhíteni a feszült hangulatot, lehetővé tenni, hogy a beszélő prózaian fejezhesse ki magát és megmutassa, hogy ura a helyzetnek, hogy képes a nyelvvel játszani és kreatívnak lenni. A szerzők hangsúlyozzák azonban, hogy a szleng funkcióját végeredményben az adott szituáció határozza meg.

A fentiek legnagyobb része jellemző a tizenévesek szlenghasználatára is, és ilyenformán átvezet a londoni tinédzserek beszélgetéseiből álló COLT korpuszhoz.

3. A szlenges nyelv

A fenti áttekintés is rámutatott arra a tényre, hogy bár a tudósok egyetértenek abban, hogy a szleng társalgási nyelvi szavak és kifejezések széles skáláját felfedli, arról, hogy pontosan milyen széles is ez a skála, már igencsak eltérnek a vélemények.

Ami a londoni szlenget illeti általában, a „London Slang Page” [Londoni szleng] internet-oldal arra emlékezteti az olvasót, hogy a kifejezések nagy része a cockney-ből származik és az ún. rímelő szleng körébe tartozik, míg sok más kifejezés a különböző bevándorlók kultúráján keresztül vált a nyelv részévé (vö.

<http://www.geezer.demon.co.uk/index.html>). Mindez néhány más nyelvi jellemzővel (pl. az akcentussal) együtt hozta létre a gyakran *Estuary English*-nek (tkp. angol gyűjtőnyelvnek) nevezett nyelvváltozatot.

Egyes, kiejtéssel kapcsolatos jegyeket, amelyek az *Estuary English*-re jellemzőek, a COLT-ban rögzített tizenéves nyelvezetben is megfigyeltek: ilyen pl. gégezárhang ejtése /t/ helyett. A rímelő szleng ezzel szemben szemmel láthatóan nem terjedt el a londoni tizenévesek között, és meglepő módon a különböző bevándorlónyelveknek is igen kevés nyomára bukkantunk a felvett anyagban.

3.1 A COLT-ban rögzített nyelv

Írásom elején említettem, hogy két szótárra, az „The Oxford Dictionary of Modern Slang”-re (1992) valamint „Longman Dictionary of Contemporary English”-re (1987) támaszkodom döntéseimben, hogy egy-egy szót vagy kifejezést szlengnek nevezek-e vagy sem. Röviden úgy foglalthatnám össze, hogy nálam a szleng körébe tartozik az alvilág nyelvén kívül a társalgási nyelvnek a művelt standard réteg alatti része is, ami valóban rendkívül széles terület. Azonban a kérdés az, hogy pontosan mi is sorolandó a „társalgási nyelvnek a művelt standard réteg alatti részéhez”. Ez a kérdés döntő fontosságú már egy általános szlengdefiníció felállításánál is, de — amint ezt az alábbi COLT-részletek is megmutatják — tizenévesek szlengjének meghatározásánál különösen az.

3.1.1 Példák

Az [1]-től [4]-ig számozott beszélgetések résztvevői 16 éves fiúk és lányok, akik Londonban és vonzásokörzetében fekvő bentlakásos iskolák tanulói. Nagyrészt azonos társadalmi háttérrel rendelkeznek: (felső) középszintűbeliek.

Az [1] számú részletben Paula és Sandy két iskolatársnőjükéről pletykál:

[1] Pletyka

Paula: ... you know that I go on about Jenny	... tudod, hogy ki vagyok akadva Jenny-re.
Sandy: Yeah	Ja.
Paula: but I like, I like Jenny <i>really</i> .	De izé ... én <i>tényleg</i> bírom Jennyt.
Sandy: Yeah I know I like Jenny <u>I mean</u> , but I never <i>really</i> say anything bad about [Jenny]	Igen, tudom. Én bírom Jennyt, <u>úgy értem</u> igazából sosem mondok róla rosszakat.
Paula: <unclear> say anything about you ... like it's only if I ... <laughing> got nothing else to say <i>really</i> </>	<érthetetlen> mondok semmit rólad ... szóval csak ha <i>tényleg</i> <nevet> nincs mit mondanom </>
Sandy: Yeah.	Ja.
Paula: <unclear> about me don't you when I'm not there, yeah?	<érthetetlen> rólam, igaz? Ha nem vagyok ott, igaz?
Sandy: No I don't, I don't ..... but <u>I mean</u> anyway I dunno I <i>just</i> get <i>really</i> pissed	Nem, nem ... De szóval <u>úgy értem</u> , nemtom, de nekem <i>teljesen</i> az idegeimre

- off** with Angela.
- Paula: Yeah but I get *really* **pissed off** as well *cos* I ... well I, I won't **like** when I talk about Jenny and then I feel **sort of like** *really* two faced when I **like** start talking to Jenny **and stuff** ...
- Sandy: Yeah I know, but I mean
- Paula: *Cos* I mean **like** do you do that as well, you know when you're with Catherine **like** you talk about people like Rosie or anybody [unclear]
- Sandy: [Yeah yeah I d= do] I mean I do that, yeah. I dunno who, who do I m= ... I don't know, I d= do that to s= er see there is somebody that I do that quite a bit to but I can't remember who it is ... or a few people maybe ...
- Paula: *cos* Jenny didn't even know that you could **bloody** put on weight by drinking.
- Sandy: <laughing>Yeah well it's a bit</> that's the truth though I mean that is a bit silly isn't it?
- Paula: Yeah.
- Sandy: I mean I, I mean I dunno I mean I *just*, I *just* ha=, I *just* had to tell you because I mean it *really* is **pissing me off** the way **fucking** Angela treats me, she was alright before ... **like** and when I'm on my [own, no]
- Paula: [What, before] she met me.
- Sandy: Yeah I mean I'm not, I'm not saying you're a bad influence on her now, I think she ... *just sort of* jumping in at the chance for someone to victimise personally ... And I= and, especially yesterday **yeah**, you know when we were standing in the foyer after school **yeah**?
- Paula: Yeah.
- Sandy: And I, and you, you were going on about something to do with your job **yeah**? And I said I want a job, and and
- megy** Angela.
- Igen, de nekem is *teljesen* **az idegeimre megy**, *mer* nem akarom (hogy az legyen, hogy) ... Jennyről beszélek, és aztán **valahogy** *totál* kétszínűnek érzem magam, ha aztán meg elkezdek Jennyvel beszélgetni **meg minden** ...
- Igen, tudom, de úgy értem
- Mer szóval* te is csinálsz ilyeneket, tudod, amikor Catherine-nel vagy és mondjuk kibeszélték a többieket, például Rosie-t vagy bárki mást [érthetetlen]
- [Ja, igen, csinállok ilyeneket] szóval, igen, csinállok ilyet, ja. Nemtom ki ... nem tudom, kivel, de van valaki, akivel elég sokat csinálom ezt, de most nem jut eszembe, ki is az ... talán egy pár ember ...
- mer* Jenny még azt se tudta, hogy az alkohol **kurvára** hizlal.
- <nevet> Ja, szóval, ez azért kissé </> ez így van, de szóval ez azért enyhén hülyeség, nem?
- Ja.
- Szóval ... szóval én nemtom szóval ezt *egyszerűen* meg kellett mondanom, mert szóval már *tényleg* **kiakaszt**, ahogy ez a **genyó** Angela bánik velem, régebben normális volt **meg** ... meg amikor csak én vagyok ott [na ne].
- [Micsoda], mielőtt velem találkozott?
- Ja, szóval, nem mondom, hogy te rossz hatással vagy rá, csak szerintem ő *valahogy* lecsap minden lehetőségre, hogy másokkal szemétkedjen ... És tegnap főleg, **ja**, tudod, amikor sulis után a folyosón álltunk, emlékszel?
- Ja.
- És én, és te valamiről panaszkodál, a munkáddal kapcsolatban, **igaz**? És én azt mondtam, hogy én is akarok egy munka-

she said something like oh well it	helyet, erre ő valami olyasmit mondott,
doesn't include you so ha ha ha ha and	hogy na ez téged nem érint, ha-ha-ha, és
thought it was <i>really</i> funny, How	azt hitte, hogy <i>nagyon</i> vicces. Neki ez,
would, how would she like it? That's	neki ez hogy esne? Ez olyan, mintha azt
like saying piss off I don't like you you	mondaná, kopj le , utállak, te hülye
stupid cow , why don't you go and kill	tyúk , menj a francba és szűnj már meg.
yourself.	

Ez a viszonylag rövid részlet társalgási nyelvi szavak és kifejezések garmadáját tartalmazza, amelyek közül néhány szabályszerű szlengszó és -kifejezés, míg mások meglehetősen „határesetnek” minősülnek, megint mások pedig egyáltalán nem nevezhetők szlengnek — bár mindenképpen a „szlenges” nyelv körébe tartoznak.

Az első kategóriába a szidalmak (*fucking Angela* 'genyó Angela', *piss off* 'kopj le', *stupid cow* 'hülye tyúk') és a beszélő érzéseit megmutató kifejezések tartoznak (*pissed off* 'kiakadt', *it really is pissing me off* 'totál kiakaszt'). A másodikba egy szabályszerű káromkodás tartozik: *you could bloody put on weight* 'kurvára hizlal'. A harmadik kategória az *and stuff* 'meg minden' „egységhatárjelzőt”² (*talking to Jenny and stuff* 'Jennyvel beszéltem meg minden') és pragmatikai markerek sokaságát tartalmazza, mint például a *yeah* 'igaz' „felhívót”³ (*when I'm not there, yeah?* 'amikor nem vagyok ott, igaz?'), az *I mean* 'úgy értem' „visszajelzőt” (*but I mean anyway* 'de úgy értem, különben is'), a *like* 'olyan'⁴ (*like it's only if I*) és *sort of* 'úgy' (*just sort of jumping in*) „kertelőket” és a *you know* 'tudod' „együttgondolkodtatót” (*you know when you're with Catherine* 'tudod, amikor Catherine-nel vagy'). Figyelmet érdemel továbbá a sokféle funkciót betöltő *really* 'tényleg/nagyon' is, amit tizenéves lányok különösen gyakran használnak „fokozóként”, amikor személyes jellegű témákról beszélnek, mint ebben a részletben is (vagy például *really two faced* 'tényleg kétszínű', *really funny* 'nagyon vicces'). Gyakori, a beszélő attitűdjét kifejező pragmatikai marker még az *egyszerűen* [just], amelynek lehet minimalizáló⁵ (*I just had to tell you* 'egyszerűen meg kellett mondanom neked') vagy kihangsúlyozó⁶ szerepe (*I just get really pissed off* 'egyszerűen totál kiakadok'). Végül szerepel még a *because* 'mert' rövid alakja, a *cos* 'mer' is, amely nem minden esetben

² E kifejezéshez vö. DINES (1980).

³ A *felhívó* (*appealer*), *visszajelző* (*monitor*), *kertelő* (*hedge*) és *együttgondolkodtató* (*empathizer*) terminusokat egy korábbi munkámban (STENSTRÖM 1994) definiálom és példákkal illusztrálom.

⁴ ANDERSSON (1996) a *like* szót a relevancia-elmélet szempontjából, „lazaságjelzőként” vizsgálja.

⁵ LEE (1987) a *just* szemantikáját vizsgálja, és különbséget tesz annak fosztó, korlátozó, pontosító és nyomatékosító jelentései között.

⁶ A *just* különféle szerepeit a COLT-ban ERMAN (1996) elemzi.

alárendelő kötőszóként, okhatározó mellékmondatot bevezetve szerepel, hanem inkább a beszélgetés más szálának elindítójaként, a megelőző társalgáshoz szintaktikailag nem is kapcsolódva. Ennek egy példája a fenti beszélgetésben Paula egyik mondata: *cos Jenny didn't even know that you could bloody put on weight by drinking 'mer* Jenny még azt se tudta, hogy az alkohol kurvára hizlal', amikor Paula annak ellenére a *cos*-t használja, hogy Jenny csak a részlet elején kerül először szóba⁷.

A [2] jelzésű részletben fiúk beszélgetnek: Nick elmondja barátainak, milyen rosszul bánt vele néhány fiú az iskolában, amikor ő a társalgóban futballt akart nézni:

[2] A tévés eset

Nick:	And they wouldn't let me watch the match with Dave last night	És ők nem hagytak minket Dave-vel tegnap este meccset nézni
Többen:	Oh no!	Na, ne!
Nick:	<u>Well stressed</u>	<u>Tök kiakadás</u>
Többen:	<nv>laugh</nv>	<nv> nevetés </nv>
Nick:	Well you see, all see them Van den Berg he's <unclear> and their <i>fucking</i> faces they come in yeah right you <u>wanna</u> wait for this <i>bloody</i> football na I just <u>wanna</u> watch the Chelsea please can I must watch the Chelsea no piss off please just let me watch the Chelsea please just once let me watch the Chelsea and they turned the <u>telly</u> off and said right you've turned the channel over and <u>telly</u> doesn't go back on, [<i>Fucking</i> annoyed]	Szóval érted, látod izé Van den Berget, az <érthetetlen> és a <i>rohadt</i> arcukat, ezek bejönnek, értitek, te meg azt a <i>kurva</i> focit akarod nézni, na, én csak a Chelsea-t akarom nézni, légy szíves, hadd nézzem, nekem látnom kell a Chelsea-t, nem, kopj le ; légy szíves, hadd nézzem a Chelsea-t, csak most az egyszer hadd nézzem a Chelsea-t, és erre ők kiakapsolták a <u>tévé</u> t és azt mondták, hogy én elállítottam a csatornát és most nem lehet visszaállítani, [<i>kibaszottul</i> kiakadtam]
Jock:	[Mm]	[Hm]
Nick:	The <i>fucking</i> so sad ones is going right you're clearing up house fuck off! I'm not <i>fucking</i> clearing up the house and <u>he goes</u> , right that's it you're clearing up the house for the rest of your life!	A <i>kicseszett hülye</i> azt mondja, értitek, te most lelépsz, húzd el a beled! Márpedig <i>rohadtul</i> nem kopok le, és <u>csak löki</u> , értitek, de még hogy, te most egyszer és mindenkorra elhúzod innen a csíkot!
Jock:	Bet you were well fucked off.	Fogadok, tök felbaszód tál.

Ez a részlet három különböző tabu kifejezés használatát példázza. Az egyiket káromkodásra használják: *fucking football* 'kurva foci', míg a másikat alaktól

⁷ A *cos*-t is érintő grammatikalizációs folyamatot STENSTRÖM (1998) vizsgálja.

függően káromkodásként *fucking faces* 'rohadt arcukat' vagy szlengszóként *fuck off* 'húzd el a beled' a 'menj innen' szinonimájaként, a *well fucked off* 'tök felbaszódttál'-t 'ideges, ingerült' jelentésben). A harmadikat csak szlengszóként használják, akárcsak a *fuck off* 'húzd el a beled' kifejezést (*piss off* 'kopj le' azaz 'menj el'). Azt azonban már nehéz megmondani, hogy a *fucking* 'kibaszott' és *fucking annoyed* 'kibaszottul kiakadtam' kifejezéseket káromkodásként vagy szlengként, azon belül fokozóként használják-e ebben a beszélgetésben.

További érdekes jelenség még a *sad* 'hülye' [szó szerint 'szomorú'] és *sad ones* 'hülyék' használata, amely arra példa, hogy egy régi, kialakult jelentéssel bíró szó miként kaphat egyszerre új jelentést ('reménytelen, lehetetlen'), valamint a *well* 'teljesen; tök' használata melléknévfokozóként, mint a *well stressed* 'tök kiakadás' és *well fucked off* 'tök felbaszódttál' esetében. A tény, hogy ez a jelentést sem az új szótárakban, sem nyelvtankönyvekben nem említik, arra utalhatna, hogy igen új jelentésről van szó, de elég egy pillantást vetnünk az „Oxford English Dictionary”-be, és kiderül, hogy a *well*-t már a 9. században használták ebben a jelentésben, a 19. század első felében⁸ azonban kiment a használatból. Garantáltan új forma azonban a *GO* 'lökni' [szó szerint 'megy'], amelyet, a *SAY* 'mondani' szó helyett mások beszédének visszaadására használnak. A fenti szövegben erre példa az *and he goes right that's it* 'és csak löki, értitek, de még hogy' részmondattal (a *BE like* 'erre ő'-re ugyanilyen funkcióban még a [3] részletben látunk példát).

Az olyan formák, mint például a *wanna* a *want to* helyett (*you wanna wait, I just wanna watch*), *dunno* (< *don't know*), *gonna* (< *going to*), *gotta* (< *got to*), *dunnit* (< *doesn't it*) és a *wunnit* (< *wasn't it*), a rövidített, egyszerűsített kiejtés (fonológiai redukció) esetei.* Ezek az alakok a tizenévesek szlengjének tipikus velejárói.

Utolsó példánk a *telly* 'tévé' egy korábbi szlengszó, amelyet egyes szótárak a szlenghez sorolnak, mások csupán informálisnak neveznek. Mindez arra utal, hogy ez a szó éppen jó úton van afelé, hogy felvegyék a standardba és többé ne sorolják a stilsztikailag semleges szint alatti kategóriába.

A [3] részlet a *BE like* 'erre ő' kifejezést mint a függő beszéd kifejezésére szolgáló szerkezetet (ROMAINE és LANGE 1991 terminológiájában *quotative complementizer*-t, „idézetkiegészítő”-t) illusztrálja. Ebben a részletben Kate és Jess Jamesről beszélgetnek, aki szintén az ő iskolájukba jár.

⁸ A *well* mint melléknév-fokozó használatát részletesen elemzem hamarosan megjelenő munkámban (STENSTRÖM megjelenés alatt).

* Vö. a magyar *asszem* (azt hiszem), *nemtom* (nem tudom), *aszongya* (azt mondja), *kő* (kell) formákkal. (A *ford.*)

[3] James

- Kate: but think about all the people that we are nice to, I mean look at James, prime example have I ever been a *bitch* to him, never but I <laughing> stand up here, when I see him **I'm like** oh yeah ha ha *you know* laugh along with his jokes
- Jess: I'm a *bitch* to him I tell him I see you love yourself James
- de csak gondolj arra a sok emberre, akikhez rendesek vagyunk, úgy értem, vegyük például James-et, ő a legjobb példa, voltam én valaha *bunkó* (*kurva*) vele, soha, hanem <nevet> csak állok ott, és ha látom őt, **erre én:** ó, igen, ha-ha-ha, *érted*, nevetek a viccein
- Én *bunkó* vagyok vele, én megmondom neki, hogy látom, te aztán szereted magad, James

142602: 444–445

Az *BE like* 'erre ő' ebben a használatában egyértelműen az amerikai tinédzser szlengből került át a brit nyelvhasználatba. Gyakran használják (főként lányok) történetmeséléseknél, különösen élénk elmeséléseknél. A tabu szlengszót, a *bitch* 'kurvá'-t (eredetileg 'szuka' az állatvilágból) jellemzően csak nőkre használják, mint ebben a részletben is.

A [4] számú részletben, ahol Julian és Alex saját beszédmódjukról beszélnek, a fő hangsúly a *yeah* 'ja, igaz' és *well* 'teljesen; tök' használatán van:

[4] Anya véleménye

- Julian: ... and I keep saying yeah after each sentence when I'm describing something to my mum like saying last match **yeah**, we won yeah eight nil **yeah**, and I I keep saying **yeah yeah**, my mum's going
- Jock: I've done that
- Julian: yeah shut shut up, that's what my mum
- Jock: my mum says, **I go** yeah that's **well nice**, and she goes erm she goes well nice
- Alex: oh [<nv>laugh</nv>]
- Julian: [that's it yeah I know] I'm always saying well **well cool**
- Jock: and I keep saying that, I've said it like, about so many things when we're home and **she goes** what is this you always saying well with everything
- ... és ha valamiről mesélek anyának, minden egyes mondatomat egy ja-val fejezem be, mondjuk az utolsó meccsen, **ja**, nyolc-nullra nyertünk, **ja**, és folyton ezt mondom, **ja, ja**, aszongya anya
- Én is voltam már így
- Ja, fogd már be, aszongya anya
- az én anyám azt mondja, én meg **aszondom**, na ez **tök jó**, és ő meg aszongya, hm, ő meg aszongya, tök jó ó [<nv> nevet</nv>]
- [ez az, tudom] én meg folyton azt mondom, **tök menő**
- és mindig ezt mondom, de már annyiszor mondtam, hogy amikor otthon vagyunk, anya **aszongya**, miért mondod hozzá mindenhez, hogy **tök**

141606: 28–35

A szülőgeneráció, jelen esetben a fiúk anyukái, kétségkívül nem helyeslik sem a *well* 'teljesen; tök' használatát melléknévfokozóként, sem pedig a *yeah* 'ja; igaz'-t egyfajta írásjel és válaszra való felszólítás kombinációjaként. A COLT anyagában egyébként mindkét említett szócska elsősorban a fiúk beszédében fordul elő.

Az utolsó, [5] részletben az egyalakú *innit* 'ugye'* előfordulására látunk példákat. Ezen szócska használata különösen jellemző alsóbb társadalmi osztályokból származó fiatalokra. Az alábbi beszélgetés szereplői a 14 éves Cassie és barátjánője, Shelly.

[5] A kazetták

Shelly: Well hang on, so who does it go to then?	Várjunk csak, akkor kinek is megy ez a dolog?
Cassie: It goes to Norway.	Norvégiába.
Shelly: Ah?	Mi?
Cassie: A college in Norway.	Egy norvég főiskolára.
Shelly: You've probably <u>gotta</u> give the tapes, you <u>gotta</u> , you <u>gotta</u> give the tapes to Miss, erm	Biztos oda <u>kő</u> adnod a kazettákat, oda <u>kő</u> oda <u>kő</u> adnod annak a nőnek, hogy- ishívjáknek
Cassie: No! I give [the tapes]	Nem! A ...
Shelly: [<name>]	[<név>]
Cassie: to the wa=, student from Norway.	... annak a norvég diáknak.
Shelly: No you don't, give it [to]	Nem, nem neki, hanem
Cassie: [I] don't give it to [Miss <name>]	Nem [név]-nek adom
Shelly: [And Miss gives it] to the student innit?	[És ő] meg odaadja annak a diáknak, ugye?

132607: 254

A beszélgetésben a *gives* igét használják, amihez a *doesn't she* utókérdésnek kellene járulnia. A tizenévesek beszédében azonban, különösképpen pedig az alsóbb rétegekből származó tizenévesek beszédében az *innit*-et invariánsként használják és bármely mondatához hozzákapcsolják, a benne szereplő igére és annak alakjára való tekintet nélkül.

Ez a részlet azt is megmutatta, hogy nemcsak a „beépített ember”, aki a felvételt készítette — jelen esetben Cassie — volt tudatában annak, hogy mi történik. Ez egyáltalán nem is meglepő, hiszen még egy kicsi Sony walkmant és kabáthajtókára tűzhető mikrofont (bármily aprók is legyenek) sem könnyű elrejteni. Másfelől a diákok valószínűleg büszkéek voltak arra, hogy őket bízták meg ezzel a feladattal és szívesen eldicsekedtek vele.

* Az *ugye* magyarul természetesen mindig ebben az alakban fordul elő, angol megfelelője azonban szám, személy, mód és idő szerint változhatna. (A *ford.*)

3.1.2. Kísérlet egy modell kidolgozására

A fenti társalgási részletek idézésével az volt a célom, hogy megmutassam, a tizenévesek nyelvezete több nem standard elemet tartalmaz, mint az a nyelvváltozat, amit általában szlengnek szokás nevezni. Ahelyett azonban, hogy a szleng fogalmát próbálnám tovább bővíteni, a „The Mirror” említett cikkéből átvettem a *szlengbeszéd* (ang. *slanguage*) kifejezést, amely véleményem szerint igen alkalmas a tinédzserekre jellemző szlenges nyelvhasználat lényegének megragadására.

Az alábbi, leegyszerűsített modellben bemutatom azokat a nyelvi kategóriákat, amelyek a COLT-tal végzett felméréseim alapján a szlengbeszédre jellemzőek.

SZLENGBESZÉD	Valódi szleng	általános szlengszavak	
		speciális szlengszavak	
	Tabuszavak	szlengszavak	szidalmak
			fokozók
			véleményjelzők
	Divatszavak	káromkodások	töltelékszók
	Helyettesítők		idézők
			egységhatárjelzők
	Pragmatikai markerek		felhívók
			kertelők
			együttgondolkodtatók
		visszajelzők	
		egyéb	

A szlengbeszéd modellje

A **valódi szleng** alkotja a legnagyobb csoportot, és olyan szavakból és kifejezésekből áll, amelyek a leginkább megközelítik a szótárak szlengdefinícióit, (ezekre fentebb már utaltam). Én különbséget teszek egyrészt **általános** szlengszavak (amelyek nem kötődnek speciális csoportokhoz vagy irányzatokhoz, mint például *booze* 'ital; pia', *dude* 'férfi; krapek', *fag* 'cigaretta; bagó', *rip-off* 'beccsapás; átverés', *spooky* 'ijesztő; ráhossa a szívbajt'), másrészt **speciális** szlengszavak között (amely egy-egy csoportra vagy irányzatra jellemzőek, pl. az iskolai szlenghez tartozó *bunk* 'igazolatlanul hiányozni; lógni', *dorm* 'kollégium; kolesz' és *prep* 'mágán általános iskola' szavak, valamint a *junkie* 'kábí-

tószerfüggő; narkós', *speed* 'stimuláns; szpíd' és *spliff* 'kannabiszszármazékból készült cigaretta; fű' a kábítószerkereskedelem köréből).

A **tabuszavak** két kategóriára oszthatók. Egyes tabuszavak szabályos **szlengszavak**, azaz bevett szinonimák helyettesítői, mint például *piss somebody off* 'felmérgeíteni; felheccelni vkit', *bugger up/screw up* 'elrontani; elcseszni', *be pissed* 'berúgott; bebaszott', *take the piss out of* 'becsapni; szívatni vkit'. Ezek közül egyeseket szidalomként használnak (*dickhead* 'faszfej', *sod* 'faszkalap', *motherfucker* 'faszfej', *bugger off* 'húzz el a sunyiba', *screw you* 'baszd meg'), másokat fokozóként (*fucking crap* 'kibaszott szar'), megint másokat pedig a beszélő érzéseinek kifejezésére, mintegy „véleményjelzőként” (*fucked off* 'kibaszott', *pissed off* 'elcseszt'). Más tabuszavak „szabályos” **káromkodások**, csak és kizárólag töltelékszóként használva (erre példák az olyan kifakadások, mint *bollocks* 'egy nagy túró', *for fuck's sake* 'a kurva istenit', *what the fuck* 'mi a fasz', vagy *shit* 'szar'). Ezeknek néha eufemisztikus változataival találkozunk (pl. *cor blimey* 'mi a manó').

A **dívatszavak** a standardban egyébként is létező szavak, amelyek azonban rövid ideig rendkívüli népszerűségnek örvendenek, majd ismét visszakerülnek régi használatukba. Erre példa a COLT-ban a *massive* (tkp. masszív) 'kiváló; király', *paranoid* (tkp. paranoiás, üldözési mániás) 'megijedt; begyulladt' és a *rough* (tkp. durva, vad) 'izgalmas'.* Ebbe a kategóriába sorolhatnánk azokat a régi szavakat is, amelyeket új jelentéssel ruháznak fel, mint például a *sad* 'hülye, szánalmas' (olyan szerkezetekben, mint *you're a sad bastard* 'szánalmas egy marha vagy'), vagy a *wicked* (tkp. bűnös, gonosz) 'menő' (*she's wicked*, *I love her song* 'menő csaj, imádom a számát').

A **helyettesítők** (más szavak helyett álló szavak) csoportját az idézők és az egységghatárjelzők alkotják. Az idézők a *SAY* 'mond' ige helyett állnak mások szavainak visszaadásakor, és a következő formákat ölthetik: '*BE like* 'erre ő' (illetve a megfelelő személyes névmás; *he was like I didn't do, I was like wow!* 'erre ő: nem én voltam, erre én: ejha!') vagy pedig a *GO* 'ő meg' (ill. a megfelelő személyes névmás; *he goes I didn't do it, I go(es) wow!* 'ő meg: nem én voltam, én meg: ejha!'). Az egységghatárjelzők⁹ egy korábban már említett 'egységre' utalnak (*coffee and cookies and stuff (like that)* 'kávé, süti, meg ilyenek'; *Josie and Shelley and that lot* 'Josie és Shelley meg az a banda').

A **pragmatikai markerek** kategóriája szintén számos tagból áll. Ide tartoznak a „felhívók”, mint például a formailag invariáns utókérdés, az *innit* 'ugye'¹⁰, ld. fent) (*he's so bloody stupid innit* 'tök barom, ugye?') és a *yeah* 'ja' (*and then*

* Vö. a magyar *gyenge* 'ua.' szóval, melynek magyar használatánál szintén nagyon fontos a hangsúly. (A ford.)

⁹ DINES (1980) elemzi az egységghatárjelzőket.

¹⁰ Ld. pl. STENSTRÖM–ANDERSEN 1996.

I went home yeah and had dinner yeah 'és akkor hazamentem, ja és vacsoráztam, ja'); a „kertelők” (például a *sort of* 'valami', mint az *it's sort of mad* 'ez valami örültség'-ben) és *like* 'valahogy' (*she like follows me around* 'és ő valahogy követ engem'), amely kettőt gyakran együtt is használják (*it was sort of like fashionable* 'ez valami ... valahogy divatos volt'); az „együttgondolkodtatók”, mint az *you know* 'érted' (*I met Alex you know and...* 'találkoztam Alexszel, érted, és...'); a „visszajelzők” *I mean* 'úgy értem', (*that's the truth though I mean that is a bit silly isn't it* 'ez az igazság, bár úgy értem, ez eléggé hülyeség'), végül pedig a *just* 'csak' és a *really* 'tényleg', amelyeket a társalgási nyelvben gyakran és sokféle funkcióban használnak.

3.1.3. Kommentár

Az [1]-től [5]-ig terjedő jelzéssel ellátott felvételrészletek alapján — amelyek egyáltalán nem kivételesek a londoni tizenévesek alapnyelvében — megállapíthatjuk, hogy a nyelvi tabuk és az olyan kifejezések, amelyeket általában nem sorolnak a szlenghez, jellemzőbb jegyei a tizenévesek nyelvezetének, mint amit a szótárak definíciói alapján „valódi szlengnek” neveznének.

A COLT egy olyan részletén keresztül, amely a fenti modellben felvázolt valamennyi kategóriára tartalmaz példát, kimutatható, hogy bár a „valódi szleng” alkotja a típusoknak több, mint a felét, egészen más a helyzet, ha az előfordulások számát nézzük. Úgy is mondhatjuk, hogy a tulajdonképpeni szlengszavak listája jóval hosszabb, mint a többi kategóriába tartozóké, csak éppen ezek nem ismétlődnek olyan gyakorisággal.

A kreativitás és újszerűség leginkább a valódi szlengben nyilvánul meg, az az új irányzatok, divatok hordozója. A valódi szleng lehet csak egy szó, de állhat akár több szóból is. Az egy szóból álló szleng melléknév, főnév, vagy egyszerű ige formáját öltheti (melléknévek: *cool* 'divatos; menő', *funky* 'divatos; dögös', *poxy* 'nagyon rossz; tetű', *titchy* 'kicsi; törpe'; főnevek: *dude* 'férfi; krapek', *john* 'WC; klotyó', *rave* 'összejövetel; buli'; igék: *frame* 'becsap; megvezet', *nab* 'megfog; elcsíp', *nick* 'lop'. Az összetett kifejezések között vonzatos igéket találunk (*wind up* 'idegesít', *swan around* 'céltalanul ögyleg; lébecol'), illetve prepozíciós szerkezeteket (*for yonks* 'nagyon régen; ezer éve', *off one's rocker* 'elveszítette az eszét; becsavarodott').

A tabu szlengkifejezések csoportja sokkal stabilabb, bár egy-egy lexéma gyakran különböző formákban és kombinációkban is előfordul. Ezen kifejezések többségét a szex témaköréből merítik (pl. *wanker* 'faszfej', *tramp* 'cafka', *fucked out of one's head* 'felbaszódott'). Mások a különböző testrészekkel, (*arsehole* 'seggfej' (tkp. segglyuk), *bum* 'segg') illetve testi funkciókkal kapcsolatosak (*crap oneself* 'összeszarja magát', *no shit* 'nem szar', *a piss-up session* 'szívás'). A leggyakrabban előforduló kifejezések, a szidalmak, főnevek vagy melléknévek formáját öltik és általában egy harmadik személyre vonatkoznak (*I*

don't really care what Pete's doing, the prat, But the guy is an arsehole 'nem igazán hat meg, mit csinál Pete, az a barom', de a fickó egy seggfej'), de közvetlenül az érintettnek is mondják (*Where d'ya get on you dickhead?* 'Hová mész, te faszfej', *Ah you cunt* 'Te hülye picsa'), akár közvetlen felszólítások formájában is (*bugger off* 'kopj le', *piss off* 'lépj le').

Az előző kategóriákba tartozó szavakkal ellentétben a divatszavakra alig-alig akad néhány példa. Ezek közül néhányat csak középosztálybeli tizenévesek használnak, mint például a *paranoid* 'megijedt; begyulladt' szót, a többit azonban társadalmi háttérüktől függetlenül mindannyian használják (ilyenek például a *massive* 'kiváló; király', *reckon* 'megérteni; kapcsolni' és a *rough* 'izgalmas')

A helyettesítőknek szintén csak néhány típusával találkozunk, ezek azonban annál sűrűbben fordulnak elő. Ez különösen igaz az idézőkre, amely csoportba csak az *BE like* 'erre ő' és az *GO* 'ő meg' tartozik. Az egységjelzők közé sorolhatók például az *and all that (sort of thing)* 'meg ez az egész', *and everything* 'meg minden', *and something (like that)* 'meg valami olyasféle', *or something (like that)* 'vagy valami', valamint az *and stuff (like that)* 'meg ilyenek', *and them* 'meg azok', *and that lot* 'meg az a banda' stb. Ezen kifejezések többségét természetesen a felnőttek által beszélt standard nyelvben is megtalálhatjuk, nem úgy azonban az *and stuff (like that)* 'meg ilyenek', *and them* 'meg azok', *and that lot* 'meg az a banda' kifejezéseket.

A pragmatikai markerek más dimenziót adnak a beszédnek, mégpedig azáltal, hogy a „felhívók” és „együttgondolkodtatók” segítségével a résztvevők közötti interakcióra, a „kertelők” és „visszajelzők” által a társalgásvezetésre, a „véleményjelzők” által pedig az egyén attitűdjére helyezik a hangsúlyt. A pragmatikai markereknek viszonylag kevés típusa van, ezek azonban annál gyakrabban fordulnak elő. Gyakori előfordulásuk közvetlenül tükrözi azt a módot, ami a tinédzserek interakcióira jellemző: mégpedig azt, hogy ezek a fiatalok életteliak, kifejezők, lelkesek és nagyon igénylik a visszajelzést.

4. Következtetés

A tizenévesek szlengje tehát rendkívül informális és gyakran obszcén, bár túlzás lenne azt állítani, hogy „az alvilág nyelvéről” van szó, mint azt az „Oxford English Dictionary” állítja. Egyetértek azonban a svéd „Nationalencyklopedin”-ben írtakkal, miszerint a tizenéves szlengre sok tekintetben — legalábbis ahogyan az a COLT korpuszban megjelenik — egyfajta „fordított presztízis” jellemző.

A tizenévesek beszéde ezen kívül még számos újkeletű szlengszót és igen sok új jelentésben használt, de egyébként már ismert szót tartalmaz, azonban — amint a fentiekben bemutattam — nyelvi tabuk (még hozzá a valódi szlengszavak és a káromkodások egyaránt) tűnnek uralkodónak. Rendkívül jellemző a (részben új funkciókkal ellátott) pragmatikai markerek túlzott használata.

Az egyik legfrissebb újítás a *BE like* 'erre ő' használata idézőként (a *GO* mellett), a *SAY* 'mond' helyett. ROMAINE és LANGE (1991) is utalnak arra, hogy új jelenségről van szó, amikor így írnak: „Pillanatnyilag úgy tűnik, hogy a *BE like* 'erre ő' használata az amerikai angolra korlátozódik, bár hasonló folyamat jelei fedezhetők fel a brit angolban is” (1991: 248–9). Talán még ennél is újabbnak tűnik a *well* 'teljesen; tök' használata melléknévfokozói szerepben. Elég azonban egy pillantást vetnünk az „Oxford English Dictionary” (XX, 117), és máris kiderül, hogy a *well* szócskát már a 9. században (de talán még korábban) használták ilyen funkcióban. Kiderül azonban az is, hogy a 19. század első felében „kiment a divatból”, a londoni tinédzserek tehát mintegy újra „életre keltették”. Ezen használat terjedéséről tanúskodik az is, hogy már kortárs irodalmi művekben is előfordul, mint például Llewellyn „The man on platform 5” [A férfi az ötös peronon] című művében: *I'm up for getting well pissed* [mindjárt tök kiakadok] (1998: 399).

Az irodalomban helyenként találkozhatunk azzal az állásponttal, hogy a szlengszavak használata eltér a két nem esetében, a COLT-beszélgetésekben azonban semmi sem utal erre, azaz a fiúkra sem jellemzőbb használatuk, mint a lányokra. Ez egyaránt érvényes a valódi szlengre és a tabuszlengre. Nagyon valószínű azonban, hogy a szlenget legtöbbször meghatározott céllal használják a lányok csakúgy, mint a fiúk: akár azért, hogy megmutassák, ők is a csoporthoz tartoznak, a kívülállót azonban kirekesszék, akár dicsekvésből, vagy egyszerűen, hogy barátságosak legyenek. A tabuszavakra különösen igaz, hogy számos felvétel során egyértelműen egy lehetséges közönség megbotránkoztatása céljából használják őket. Más esetekben úgy tűnik, hogy egyszerű rossz szokásról van szó. A tabuszavakat legtöbbször szidalomként használják és a kívülálló számára valószínűleg rendkívül sértőnek tünnének, az adott helyzetekben azonban semmiféle negatív hatásuk nem mutatkozik: az érintettek közül szemmel láthatóan senki sem sértődik meg. Éppen ellenkezőleg, a tabuszavak inkább hozzájárulnak a „laza haveri” hangulat megteremtéséhez.

Összefoglalva az eddig elmondottakat: miközben írásomban a szleng mibenlétére vonatkozó kérdésre kíséreltem meg választ adni, arra a megállapításra jutottam, hogy valójában egy fokozatos jelenséggel állunk szemben, amely a prototipikus, általánosan elismert szlengszavaktól és kifejezésektől (pl. *thick* 'buta; sötét', *nick* 'lopni; csórni', *take the mickey out of* 'ingerel; (ki)cikiz, (fel)húz') a marginális eseteken keresztül, úgymint a standard által többé-kevésbé elfogadott szavakon (pl. *telly* 'tévé'), illetve a káromkodásokon keresztül a pragmatikai markerek tinédzserekre jellemző használatáig terjed (úgymint a *GO* 'ő meg' és a *BE like* 'erre ő' kifejezések használata a *SAY* 'mondani' helyett, valamint az olyan pragmatikai markerek alkalmazása, mint *innit* 'ugye', *like* 'valahogy', *really* 'tényleg' és *yeah* 'ja'). Ezt a nyelvezetet pedig már nem csupán szlengnek nevezem, hanem az újonnan alkotott *szlengbeszéd* kifejezéssel utalok rá.

Irodalom

- A Concise Etymological Dictionary of the English Language* [Az angol nyelv etimológiai kéziszótára]. Oxford, Oxford University Press, 1965.
- ALLEN, I. L. (1998) Slang: Sociology [Szleng — szociológia]. In: *Concise Encyclopedia of Pragmatics* [A pragmatika enciklopédiája]. Szerk. J. MEY–R. ASHER. Amsterdam, Elsevier. 878–83. | A tanulmány egy korábbi kiadásának magyar fordítását lásd kötetünk 263–274. lapjain.
- ANDERSEN, G. (1997): *They like wanna see like how we talk and all that*. The use of like as a discourse marker in London teenage speech [Szóval látni akarják, hogyan beszélünk meg minden. A like 'szóval' használata diskurzusmarkerként londoni tinédzserek beszédében.]. In: *Corpus-based Studies in English*. Szerk. M. LJUNG. Amsterdam, Rodopi. 37–48.
- ANDERSSON L.–P. TRUDGILL (1990): *Bad language* [Rossz nyelv]. Oxford, Blackwell. | A könyv szlengről szóló fejezetének magyar fordítását lásd kötetünk 247–60. lapjain.
- AYTO–SIMPSON 1992 = *The Oxford Dictionary of Modern Slang*.
- Bonniers Stora Lexikon* [A Bonniers nagylexikona]. Stockholm, Bonnier Fakta, 1989.
- BUTLER, J. (1997): Mind your slanguage. Kids reveal their new lingo [Vigyázz a szleng-beszédre! Bepillantás a mai fiatalok nyelvhasználatába]. *The Mirror*, 1997. július 18.
- Chambers Concise 20th Century Dictionary* [A Chambers Kiadó 20. századi szótára]. Edinburgh, Chambers, 1989.
- DINES, E. (1980): Variation in discourse — *and stuff like that* [Variáció a társalgásban — meg ilyenek]. *Language in Society*, 1: 13–31.
- DUMAS, B. K.–LIGHTER, J. (1978): Is *Slang* a Word for Linguists? [Nyelvszereknek való-e a szleng szó?]. *American Speech*, 53: 5–17.
- EBLE, C. (1996): *Slang and Sociability: In-Group Language Among College Students* [Szleng és társadalmi beilleszkedés. Egyetemi hallgatók csoportnyelve]. Chapel Hill, The University of North Carolina Press.
- ERMAN, B. (1996): 'Guy's just a dickhead'; the context and function of *just* in teenage talk [A fickó egyszerűen egy faszfej. A just 'egyszerűen, csak' szerepe tizenévesek beszédében]. In: *Institutionen för nordiska språk*. Stockholms universitet, 96–110.
- KOTSINAS, U-B. (1996): *Ungdomsspråk* [Ifjúsági nyelv]. Stockholm, Norstedts Förlag AB.
- LEE, D. (1987): The semantics of *just* [A just 'egyszerűen, csak' szemantikája]. *Journal of Pragmatics* 11: 377–398.
- LLEWELLYN, R. (1998): *The man on platform 5*. [A férfi az ötös peronon]. Hodder and Stoughton, Coronet books.
- London Slang* [Londoni szleng]. Internet: <http://www.geezer.demon.co.uk/index.html>.
- Longman Dictionary of Contemporary English* [A Longman Kiadó mai angol szótára]. London, Longman.
- MUNRO, P. (1990): *Slang U*. New York, Harmony House.

- Nationalencyklopedin* [Nemzeti enciklopédia]. 1996. Höganäs, Bokförlaget Bra Böcker AB.
- QUIRK, R.–GREENBAUM, S.–LEECH, G.–SVARTVIK J. (1985): *A Comprehensive Grammar of the English Language* [Az angol nyelv átfogó nyelvtana]. London, Longman.
- ROMAINE, S.–LANGE, D. (1991): The use of *like* as a marker of reported speech and thought: a case of grammaticalization in progress. [A *like* 'szóval, olyan' használata a függő beszéd és gondolatok jelzőjeként. Folyamatban lévő grammatikalizáció egy esete]. *American Speech*: 228–278.
- STENSTRÖM, A-B. (1994): *An Introduction to Spoken Interaction* [Bevezetés a szóbeli interakció tanulmányozásába]. London, Longman.
- STENSTRÖM, A-B. (1995): Taboos in teenage talk [Tabuk a tizenévesek beszédében]. In: *Studies in Anglistics*. Szerk. G. MELCHERS–B. WARREN. Stockholm Studies in English 85. Stockholm, Almqvist and Wiksell International. 71–80.
- STENSTRÖM, A-B. (1997): Tags in teenage talk [Hozzátoldások a tizenévesek beszédében]. *From Aelfric to the New York Times*. Szerk. U. FRIES et al. Amsterdam, Rodopi.
- STENSTRÖM, A-B. (1998): From sentence to discourse: *cos* (*because*) in teenage talk [A mondattól a társalgásig. A *cos* 'mer(t)' a tizenévesek beszédében]. In: *Discourse Markers. Description and Theory*. Szerk. A. JUCKER and Y. ZIV. Amsterdam, Benjamins. 127–46.
- STENSTRÖM, A-B. (Megjelenés alatt): *It's enough funny man*: Intensifiers in Teenage Talk. [Elég vicces, öregem. Fokozók használata tizenévesek beszédében]. In: *Corpora Galore*. J. KIRK. Amsterdam, Rodopi.
- STENSTRÖM, A-B.–ANDERSEN, G. (1996): A corpus-based investigation of the discourse items *cos* and *innit* [A *cos* 'mer(t)' és *innit* 'ugye' diskurzusmarkerek elemzése empirikus anyag alapján]. In: *Synchronic Corpus Linguistics*. Szerk. C. PERCY–CH. MEYER–I. LANCASHIRE. Amsterdam, Rodopi. 189–206.
- Svensk Uppslagsbok* [Svéd lexikon]. Malmö, Förlagshuset Norden AB, 1953.
- The Bergen Corpus of London Teenage Talk* (COLT) [Londoni tizenévesek beszédének bergeni gyűjteménye]. Internet: <http://www.hd.uib.no/colt/>
- The Oxford Dictionary of Modern Slang* [Az Oxford Kiadó modern szlengszótára]. Szerk. JOHN AYTO és JOHN SIMPSON. Oxford, Oxford University Press, 1992.
- WARD, G.–B. BIRNER (1993): The semantics and pragmatics of *and everything* [Az *and everything* 'meg minden' szemantikája és pragmatikája]. *Journal of Pragmatics*, 19: 205–214.

(Fordította Arnold Fuszenecker Helga)

**From slang to slanguage:
a description based on teenage talk**

Slang is a slippery concept, which is notoriously difficult to define. One reflexion of this is that some words are still defined as slang in the dictionaries after hundreds of years, although one of its main characteristics is that it is short-lived. Another difficulty consists in knowing where to draw the line between slang proper and slangy language. In this paper, which is based on the talk of teenagers, more precisely London teenagers, I suggest that slang should be seen as subordinate to 'slanguage' (slangy language), which covers not only 'proper' slang words in accordance with the dictionary definition of *slang* (e.g. *booze, junkie*), including certain taboo words (*dickhead, screw you*), but also vogue words (e.g. *rough, sad*), 'proxy' words (e.g. *like* for SAY), and some pragmatic markers used in an unorthodox way (e.g. *cos, innit*). My conclusion is that we are faced with a gradient, ranging from prototypical slang words, via marginal cases to the typical teenage use of particular words and expressions. The study of slang in British English teenage talk, as manifested in COLT (The Bergen Corpus of London Teenage Language), indicates that proper slang words are used far less frequently than certain taboo words and pragmatic markers in terms of type/token ratio, in other words that slang in the traditional sense (excluding taboo words) is far less common than one might expect. It also indicates that the use of slang is not gender-specific, which some studies have suggested.